

Justitiedepartementet
Åklagarenheten
103 33 Stockholm

Yttrande över delbetänkandet Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål SOU 2017:98

Utredningen föreslår att det i ökad utsträckning bör vara möjligt att använda förhör med målsägande, vittnen och misstänkta som tagits upp före huvudförhandlingen som bevis i rättegångar.

Som framgår av utredningen har samhällsutvecklingen, effekterna av utvecklingen med stora brottmål och även teknikutvecklingen medfört att det är lämpligt att anpassa lagstiftningen när det gäller muntlig bevisning i brottmål. Åklagarmyndigheten ställer sig därför positiv till utredningens förslag och anser, i likhet med utredningen, att rättssäkerhetsfrågorna härvid är av mycket stor betydelse.

Åklagarmyndigheten vill dock föra fram följande synpunkter.

6.3.6 En ny syn på omedelbarhet och muntlighet

Åklagarmyndigheten instämmer i uppfattningen att principerna om muntlighet och omedelbarhet i en process i normalfallet ger de bästa förutsättningarna för en tillförlitlig bevisvärdering och följaktligen en materiellt riktig dom. Av de skäl som framgår av utredningen, hänförliga främst till samhälls- och teknikutvecklingen, är det dock lämpligt att tillämpningen av principerna om muntlighet och omedelbarhet revideras. Det finns många och goda skäl att anpassa lagstiftningen när det gäller muntlig bevisning i brottmål, givetvis under förutsättning att rättssäkerheten tas i beaktande. Som framgår av utredningen och som tidigare anförts i Åklagarmyndighetens yttrande över delbetänkandet ”Straffprocessens ramar och domstolens beslutsunderlag i

brottmål – en bättre hantering av stora mål” (SOU 2017:7) (ÅM2017-473), skulle en utökad möjlighet att kunna använda förhör med förhörspersoner som tagits upp före huvudförhandling kunna medföra en lägre påfrestning för enskilda förhörspersoner och även kunna leda till kortare häktningstider och minskad restriktionsanvändning eftersom behovet av att skydda bevisningen från yttre påverkan skulle minska. En utökad möjlighet till att kunna använda förhör från förundersökningen vid en rättegång skulle även kunna innebära, med hänsyn till den långa tidsutdräkt som ofta blir mellan en förundersökning inledande och huvudförhandlingen i domstol, att de uppgifter som lämnas i ett tidigt skede av en brottsutredning är mer opåverkade, inte bara från yttre påtryckningar, utan även av att en minnesbild med tiden kan komma att förändras. Som framgår av utredningen är en annan positiv effekt av förslagen att förutsebarheten i processen skulle öka.

6.4 Den misstänktes förutsättningar att försvara sig vid tidiga förhör

Rättssäkerhetsaspekterna av de framlagda förslagen är av allra största vikt och väl genomgångna i utredningen. Under förutsättning att de förhör som kan komma att hållas utom rätta under förundersökningen håller hög kvalitet i förhörstekniskt avseende och att försvaret, oavsett om förhör under förundersökningen hållits utom rätta eller vid bevisupptagning inför rätten, alltid bereds möjlighet att hålla motförhör så menar Åklagarmyndigheten, i likhet med utredningen, att förslagen får anses tillgodose kraven på en rättvis rättegång enligt Europakonventionen och Europadomstolens praxis. Det blir härvid av vikt att gedigna utbildningsinsatser genomförs för främst förhørsledare i syfte att uppnå så hög kvalitet och rättssäkerhet som möjligt på de förhör som kommer att hållas utom rätta.

6.6 En utökad möjlighet att ta upp bevis i domstol före huvudförhandling

Utredningen har föreslagit att bevis ska, på yrkande av förundersökningsledaren eller den misstänkte, kunna tas upp i domstol under förundersökningen om det inte är olämpligt med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller övriga omständigheter eller om den misstänkte är häktad och bevisupptagningen kan få betydelse för frågan om att häva häktningen eller restriktioner som meddelats enligt 24 kap 5 a § rättegångsbalken.

Åklagarmyndigheten tillstyrker förslaget.

Såsom framhållits i utredningen är det angeläget att försvaret inför tidiga bevisförhör, till undvikande av obalans i insynen i förundersökningen mellan åklagaren och försvaret och således även av en obalans i parternas jämbördighet, har tillgång till relevanta uppgifter ur förundersökningen och också att den misstänkte alltid har en rätt att ställa kompletterande frågor efter att förundersökningen har slutdelgetts.

6.7 Utökade möjligheter att åberopa berättelser som lämnats utom rätta som bevis

Utredningen har föreslagit att en ljud- och bildupptagning av en berättelse som lämnas i brottmål inför åklagare eller Polismyndigheten eller annars utom rätta får åberopas som bevis i rättegången om det inte är olämpligt med hänsyn till sakens prövning.

Åklagarmyndigheten tillstyrker förslaget men anser att det av den föreslagna paragrafen 35 kap. 14 a § rättegångsbalken ska framgå att en ljud- och bildupptagning av en berättelse lämnad utom rätta ska få åberopas som bevis i rättegången om det inte är *uppenbart olämpligt* med hänsyn till sakens prövning. Utgångspunkten bör vara att det alltid ska vara tillåtet att åberopa ljud- och bildupptagningar av berättelser som tagits upp utom rätta om inte domstolen av praktiska skäl, t ex när det förekommer ett stort antal inspelade förhör med samma förhörsperson, finner att det är *uppenbart olämpligt*. Det är enligt åklagarmyndighetens uppfattning viktigt att undvika att invändningar angående lämpligheten i att åberopa ljud- och bildupptagningar av berättelser som lämnats utom rätta framförs sent i processen eller först vid en huvudförhandling eftersom risken då är att huvudförhandlingen måste ställas in och förhörspersonen istället kallas att inställa sig personligen. Det är en annan sak att en uppspelning av ett förhör som hållits utom rätta kan behöva kompletteras med ett tilläggsförhör inför domstolen i syfte att tillgodose kravet på att motförhör ska kunna hållas.

Med hänsyn till vad som tidigare anförts i yttrandet är det mycket positivt att ljud- och bildupptagningar som lämnats utom rätta förslås kunna åberopas i större utsträckning som bevis i brottmål. Detta särskilt med beaktande av vad som framgår av utredningen om att tekniskt upptagna berättelser inte i sig anses ge ett sämre underlag för tillförlitlighetsbedömningar än berättelser som lämnats vid personlig inställelse inför rätten. Som framgår av utredningen förekommer det dessutom redan idag i allt större omfattning att förundersökningsmaterial blir processmaterial vid en huvudförhandling genom

Beslut

Datum
2018-03-13

Dnr
ÅM2017-2242

att förhörspersoners nedtecknade uppgifter från polisförhör åberopas vid huvudförhandlingar. Möjligheterna att kontrollera att förhör utom rätta skett under rättssäkra former ökar självklart när förhöret är upptaget med ljud- och bild i förhållande till när uppgifter nedtecknade i ett förhör läses upp.

En övrig synpunkt

Utredningen har föreslagit att det i utökad utsträckning ska vara möjligt att lägga fram berättelser som lämnats vid förundersökningen eller annars utom rätta som bevisning vid huvudförhandlingen.

Utredningen förefaller härvid ha utgått från att det endast föreligger en pågående förundersökning mot en eller flera misstänkta personer. Det förekommer dock inte helt sällan att det pågår flera förundersökningar mot en och samma person. Förhör som hållits inom ramen för en förundersökning kan därför tänkas kunna få betydelse även för en annan förundersökning. Åklagarmyndigheten önskar därför ett klargörande av vilken ställning ett förhör som har dokumenterats med ljud- och bild inom ramen för en förundersökning skulle kunna ha i en annan förundersökning än den inom vilken förhöret har hållits.

Detta yttrande har beslutats av riksåklagaren Anders Perklev efter föredragning av kammaråklagaren Anna Edebalk. I den slutliga handläggningen av ärendet har också överåklagaren Mats Svensson och områdeschefen Katarina Johansson Welin deltagit.

Anders Perklev

Anna Edebalk

Kopia till
Biblioteket, rättsavdelningen
Charlotta Myrén, verksledningen